

MITXELENAREN EKARPENEZ

JUAN SAN MARTIN

Ekainaren 15ean, Bordeleko Unibertsitatean «*Doctor honoris causa*» izendapena hartu zuen Koldo Mitxelenak, eta ongi deritzat bere ekarpenez zenbait gauza aipatzea. Labur baino luzaz jardutzeko gairik badu gure gizon honek, baina artikulu batera errenditu beharrez, laburkiro azalduko dut bere nortasunetikako zerbait. Bere jakintza oso zabala da. Bere irakaskintzaz zenbait berri eman nuen duela zazpi urte, Piarres Lafittek Baionako *Bulletin du Musée Basque* deritzan aldizkarian lehenik argitaratu zuen lan bat, gero gazteleraz *Boletín de la R. S. V. de los Amigos del País-en* argitaratu zena (1965) komentatuaz (1).

Aintzinako denboretan galtzen da gure kulturgintzarako ahulezia eta zaila zaigu jakintza mailak neurtzea. Mitxelena, heldu den mailara heltzeko iragan behar izan duena sineskaitza ere bada. Martin Ugaldek elkarrizketaz jaso eta *Hablando con los vascos* (1974) deritzan liburuan argitaratua dugu leku korrik jakingarriena. Gure hizkuntzaganako maitasunak eraman zuen ikerketara, bere ideetan zegoen zaletasuna ogibide bihurtzeraino. Mailarik apalenetik hasita, lanaren eta nekearen bide mingotsak ezagutuaz, hizkuntzalaritzaren goren mailletara arte. Bere garaia heldu den arte, gure herrian hizkuntzaz zerbait jakitun zirenek, kanpoko linguistegandik zetozten irakatsieri begira zeuden; baina, geroztik, kanpokoak dira bere ikerketeri adi eta bere

(1) Aipatzen den lan hori ikus *Gogoz* liburua 444-447 orrialdeetan.

esanetara begira. Gure historian lehen euskalduna dugu linguistika gaiean zientifikoki ari dena.

Indoeuropar hizkuntzez espezializaturik diren irakasleak oso guti dira Europa guzian eta horien arteko bat da Koldo Mitxelena. Horregatik, jakintzaren goimaila horietan guti batzuri interesatzen zaien hizkuntzen sortzeaz, hazkunde eta bilakaeraz arduratu da. Guzien gainera bereziki euskararen fonetikaz, morfologiaz, joskeraz, hiztegiak, euskalkiez eta abar. Kanpora begira idatzi ditu gairik gehienok erdaraz. Baina, ez uste izan euskaraz idatzi ez duenik. Oroi Patxi Altunaren bilketa lanez, ohar argigarritz eta *Mitxelenaren Idazlan hautatuak* izenburuz argitaratutako liburuaz. Liburu hori aski mardula bada ere, adierazpen bat besterik ezta aldizkarietan eta zenbait libururen hitzaurreetan eman duen lanarena. Izan ere, literatura mailako saiaeraz zer ez du idatzi? Pentsalari dugu, batibat. Euskalari den aldetik, badakit berak esatekotan ere «pentsatzaile» esango lukeala, baina hori ere ez bere buruagatik, zeren hori baino apalagoa bait da.

Egan aldizkarian eman ditu —eta ematen ari da— bere lanik gehienak eta hoberenak. *Egan*-en dugu gure literaturarako eskainiaz bere gogozko ekarpena. Gauza bat denez ikerketazko adierazpena eta beste bat gogoetazko sorketa. Biak ongi berezirik daude Mitxelenaren baitan. Hitzaurre mamitsuez gainera, zenbait pertsona ospetsukin izan dituen elkarriketak, idazle zaharrei buruzko artikuluak, liburu aburuak, zinema aburuak eta abar. Beren garrantzia ez dago euskaraz ere zenbait gai berri lantze hutsean, baizik esan dudana sorketa eta hontaz gainera bere hizketa jator eta aberatsean.

Literatur lan guzi horiek neurtzea ezta gauza erraza. Behar bada, filmeen kritikaz burutu zuen lanez, justiziarik bikainena Amaia Mugikak egin zion, Mitxelenaren aburuak bildu eta bere omenez *Denbora bateko zinema paperak* deritzana argitaratzeaz. Hortik ikus daiteke gainerako lanetan ere zer nolako gogoeta eta idea mailak erabili dituen.

Bestalde, hainbeste urteren buruan *Egan* literatur aldizkariaren zuzendaritzaz arduratzea ere ezta guti. Horrek, bilketan eta zuzenketan zenbat lan eman dion bertatik hurbil ibili garenok bakarrik dakigu. Eta, hori aski ez balu, M. Agud-ekin baitan *Anuario del Seminario de Filología Vasca «Julio de Urquijo»*-ren zuzendaritza daroa. Esan beharrik ez dugu horien zuzendaritzaz gainera, bi publikazioetan lankide ere badela, eta ez nola-

naikoa. Eta, beste aldizkari espezializatueta idatzi duenaz gainera hamar bat libururen egile dugu.

Esan beharra dago, gizon bati dana eskatzerik ez dagoela eta Mitxelenak ere, guziak bezala, izango ditu bere akatsak. Akats horietako bat izan daiteke ber berak inoiz aitortu duen jenio txarra eta haserratzte erraza. Baina, hori, beti ez dago norperaren baitan. Hiztegi espezializatuak zirela-ta, aburuetan neurritik landa joan zela? Bai. Badakigu gizarte batean moduak ere gorde behar direla. Baina, gaiaren funtsean arrazoirik ez zitzaion falta. Moduak ez gordetzearen lehendabiziko hutsa, kasu hortan, ez zetorren beragandik. Baina, hobe dugu trapu zaharrik ez mugitzea hizkuntza zanpatuaren onerako. Hala ere, bada gauza bat isildu ezinezkoa, euskaraz guti eta azkenaldian erdaraz ere urri idatzi duen salakuntza hura. Hori irakurriaren, gu isilik. Lotsagabeak, mundua bere. Holakoari, nork eta Inglaterrako Liverpooldik Robert Lawrence Trask hizkuntzalariak eman behar Mitxelenaren alde ihardespena, euskara jatorrez gainera, gure lehen hizkuntzalariaren balioak eta langintzak gorai patuz eta azken lanen zerrenda adieraziz. Anitzek, beraiek ematen ez dutena nahi lukete bestek ematea.

Argi ikusten da gure kultur maila aski behean dela holako gizon jakitun baten balioa behar bezala neurtu ahal izateko, eta ezjakinaren ausartasuna latza da. Aurrean duenaz nekez ohar-tuko da itsumustuan dabilena.

Dakienagandik dator erakutsia. Eta, azken batez, bakoitzak dakar bere uzta eta Mitxelenak hizkuntzalaritzazko eskola sortu du bere katedraren ingurutik.

Zorionak Mitxelenari! Baita ere, eskerrak eta zorionak Bordeleko Unibertsitateari, bere jakintza baliatuz «*honoris causa*» doktoradutzat izendatu duelako. Han, tituluz jabetzean, kelta eta keltiberiaz erakutsi zigun bereizkuntza, Baskonia eta Gaskuñiaren kidetasuna eta Pirineoetako bi alderdietan zen herriaz, berriz ere irakaspen ederra jaso genuen.

Azkenik, jakin nahi baduzu gure gizon ikasiaren jarrera zer den, sentipenetatik gogozko sorketara eta hemendik ideiak lantzera, hara bere liburu batean dakarren aitortpena: «Gizartean lotzen eta askatzen gaitu hizkuntzak, hizkuntza honek naiz horrek, bakarkako amets gogoetetan baino areago».